

KUR FARKLARININ VERGİLENDİRİLMESİ
TAXATION OF EXCHANGE RATE DIFFERENCES

Prof. Dr. Ahmet EROL*

Nurdan ŞAHİN**

ÖZ

Bu çalışmada, sermaye şirketlerinde kur farklarının vergilendirilmesi meselesi, Türk vergi mevzuatı, ilgili yargı içtihatları ve uluslararası vergi hukuku standartları ışığında hukuki açıdan kapsamlı biçimde incelenmiştir. Döviz cinsinden gerçekleştirilen işlemler neticesinde ortaya çıkan kur farklarının, Türk vergi hukukunda kurum kazancının tespiti bakımından doğurduğu etkiler, Vergi Usul Kanunu (VUK), Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK), Gelir Vergisi Kanunu (GVK) ve Katma Değer Vergisi Kanunu (KDVK) hükümleri ekseninde analiz edilmiştir. Çalışmada özellikle, kur farklarının kurum kazancına dâhil edilmesine ilişkin tartışmalar, geçici vergi dönemlerinde ortaya çıkan hukuki sorunlar, kur farklarının KDV matrahına yansıtılması, örtülü sermaye uygulamalarındaki hukuki niteliği ve bunlarla ilgili olarak ortaya çıkan idari ve yargısal görüş ayrılıkları değerlendirilmiştir. Ayrıca, kur farklarının ekonomik gerçeklikten uzak, muhasebesel işlemler olarak kabul edilmesinin hukuki ve

* Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kamu Hukuku Bölümü Mali Hukuk Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi

ahmet.erol@yeditepe.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9195-9812

** Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi – Avukat

av.nurdansahin@gmail.com, ORCID ID: 0009-0000-1900-5360

Prof. Dr. Ahmet EROL
Nurdan ŞAHİN

mali sonuçları da ele alınmış, kıyas yasağı ve kanunilik ilkelerinin önemi vurgulanarak yasal düzenleme ihtiyacı ortaya konulmuştur. Kur farklarının işletmelerin (kam-biyo işlemi yapmak üzere faaliyet gösterenler hariç) herhangi bir ticarî çabası sonucu ortaya çıkmadığı, bunun tümüyle başarısız ekonomi politikaları sonucu yabancı pa-raların yerli para karşısında değerlendirilmesi ile meydana geldiği ve sanal bir muhase-besel işleme dayandığı açıktır. Dolayısıyla, ticarî kazanç olmayan sanal ve muhase-besel bir işlemin vergilemeye tabi tutulması hukuken sorunludur. Bu nedenle işlet-melerde ortaya çıkan kur farklarının işletmenin bilançosunda bir fon hesabına atıla-rak sermayeye ekleme dışında işletmeden çekilmediği sürece vergiye tabi tutulma-ması ve ticarî kazançla ilgilendirilmemesi yararlı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kur Farkı, Sermaye Şirketleri, KDV Matrahı, Kanunilik İlkesi, Kıyas Yasağı

ABSTRACT

This article comprehensively examines the taxation of exchange rate differen-ces in corporate entities from a legal perspective, within the scope of Turkish Tax Legislation, relevant judicial precedents, and international tax law standards. The ef-fects of exchange rate differences arising from foreign currency transactions on the determination of corporate income in Turkish Tax Law have been analyzed in light of the provisions of the Tax Procedure Law, Corporate Income Tax Law, Income Tax Law, and Value Added Tax Law. The article specifically evaluates controversies re-garding the inclusion of exchange rate differences in corporate income, legal issues arising during provisional tax periods, the reflection of exchange rate differences on the VAT base, their legal nature in disguised capital practices, and the resulting di-vergences of opinion between administrative and judicial authorities. In addition, the legal and financial consequences of the acceptance of exchange rate differences as accounting transactions, which are far from economic reality, have been discussed, and the need for legal regulation has been revealed by emphasizing the importance of the principles of legality and the prohibition of analogy. "It is clear that exchange rate differences do not arise as a result of any commercial efforts of businesses (except for entities whose core business is foreign exchange transactions), but are entirely the outcome of the government's unsuccessful economic policies resulting from the appreciation of foreign currencies against domestic currencies and are ba-sed on a virtual accounting transaction. Therefore, it is legally problematic to subject a virtual and accounting transaction that is not a commercial gain to taxation. There-fore, it would be beneficial for exchange rate differences that arise in businesses not

to be subject to tax and not to be related to commercial gains unless they are transferred to a fund account on the balance sheet of the business and withdrawn from the business for purposes other than capital increase."

Keywords: Exchange Rate Difference, Corporates, VAT Base, Principle of Legality, Prohibition of Analogy

GİRİŞ

Sermaye şirketlerinde kur farklarının vergilendirilmesi, Türk vergi hukukunda hem öğreti hem de uygulama açısından önemli ve tartışmalı konular arasında yer almaktadır. Özellikle döviz cinsinden işlem gerçekleştiren sermaye şirketleri, kur dalgalanmalarından kaynaklanan kur farkları nedeniyle vergilendirme sürecinde ve bilanço değerleri üzerinden komisyon ödemeli şekilde yaptıkları sözleşmelerde (Örneğin; özelleştirme, yap-işlet-devret tarzı sözleşmelerde) çeşitli belirsizliklerle karşı karşıya kalabilmektedir. Bu belirsizlikler hem hukuki açıdan hem de ekonomik sonuçları bakımından şirketlerin faaliyetlerini ve finansal yapılarını önemli ölçüde etkilemektedir (İnaltonç, 2017: 60). Kur dalgalanmalarının işletmelerin kâr ve zararına bu ölçüde etkide bulunması vergi mevzuatında kur farklarının nasıl değerlendirileceği ve vergilendirileceği konusunu önemli hale getirmektedir.

Türk vergi hukukunda sermaye şirketlerinin kurum kazançları, temel olarak 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK), 213 sayılı Vergi Usul Kanunu (VUK), 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu (GVK) ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu (KDVK) hükümleri ile düzenlenmiştir. KVK'nın 6. maddesi uyarınca kurum kazancı, ticarî kazanç hükümlerine göre tespit edilmekte ve bu bağlamda tahakkuk esası temel alınmaktadır. Tahakkuk esası, VUK'un 283. maddesi gereğince, gelirlerin hukuken kazanıldığı veya gerçekleştiği anda muhasebeleştirilip vergilendirilmesini ifade eder. Dolayısıyla, dönem sonlarında döviz

Prof. Dr. Ahmet EROL
Nurdan ŞAHİN

cinsinden alacak ve borçların değ erlenmesi ile ortaya çıkan ger çekleş miş veya ger çekleşmemiş tüm kur farkları, kurum kazancının tespi-
tinde dikkate alınır.

Mevcut hukuki düzenlemeler iç erisinde, özellikle VUK'un 280. maddesi, döv iz cinsinden varlık ve yükümlölüklerin dönem sonu itib a-
rıyla değ erlemeye tabi tutulmasını ö ngörerek kur farklarının kurum
kazancına dahil edilmesinin temelini oluşt urmaktadır. Ancak uygula-
mada, ger çekleşmemiş kur farklarının kurum kazancına dahil edilip
edilmeyeceğ i konusu dön emsellik ilkesi aç ısından da önem arz etmek-
tedir¹. Ayrıca ana uğ raş ı (iş tigoal) konusu kambiyo iş lemleri olmayan

¹ Danış tay Vergi Dava Daireleri Kurulu, 24.12.2020 Tarih ve E.2020/291, K.2020/628 Sayılı Karar; "Kuramsal olarak, kesintisiz ve süresiz olan ticari iş letme faaliyetlerinin sonuçlarının hesap dönemleri itib ariyle tespit edilerek, doğ an kazancın vergilendirilmesi, doktrinde dön emsellik ilkesi olarak adlandırılmaktadır. Dön emsellik ilkesi gereğince, kazancın tespitinde bir takvim yılında elde edilen hasılatıtan ilgili dönem kazancının elde edilmesi iç in yapılan giderlerin indirilmesi esastır. Buna göre, her hesap dönemine ilişkin olarak tespit edilecek matrahın hesaplanmasında, hesap dönemi iç inde doğ an gelir ve giderlerin esas alınması gerekmekte olup geç miş yıllarda elde edilen veya daha sonraki yıllarda elde edilecek olan hasılatıtan ilişkin olarak yapılacak giderin cari kurum kazancından indirilmesi mümkün değ ildir. Ticari kazançta elde etme durumu tahakkuk esasına bağ lanmıştır. Vergi kanunlarında yer alan alacak ve borçlarda değ erleme yapılabilmesi de alacak ve borcun tahakkuk etmiş olması ş artına bağ lanmıştır. Yukarıda açıklandığı üzere, üst hakkı sözleşmesinin kiralama iş leminin unsurlarını taşıyor olması nedeniyle kiralama mahiyetinde kabul edilmesi gerekmekte olup üst hakkı tesisi iş leminin ve karş ılığ ında tahsil edilen üst hakkı bedelinin vergileme aç ısından da kiralama hükümleri kapsamında değ erlendirilmesi gerektiğ inden, davacı tarafından belirli vadelerde ö denen üst hakkı kullanım bedeline ait borcun her bir taksitinin ö denmesi gereken tarihte tahakkuk ettiğ i açıktır. Bu durumda, dön emsellik ilkesine istinaden, üst hakkı tesisi karş ılığ ında ö denmesi gereken borcun sadece cari dön eme ilişkin taksit tutarının değ erlemeye tabi tutularak oluş an kur farklarının ilgili hesap dönemlerinde gider kaydedilmek suretiyle muhasebeleş tirmesi gerekmektedir. Söz konusu borcun, gelecek dönemlere ilişkin taksit tutarlarının değ erlemeye tabi tutularak, oluş an kur farklarının cari yıla gider olarak dikkate alınması ise mümkün bulunmamaktadır. Bu nedenle, davacı tarafından, ihtirazi kayıtla verilen kurumlar vergisi beyannamesine bağ lı olarak oluş tuğ u belirtilen olumsuz değ erleme farkının 2010 yılı kurumlar vergisi matrahının tespitinde dikkate alınması mümkün bulunmadığından aksi yönde verilen ısrar kararında hukuka uygunluk görölmemiştir. ... 1- Davalının temyiz isteminin KABULÖNE, 2-... Vergi

şirketlerin varlıkları arasında yer alıp da herhangi bir şekilde (satış, ödeme, işletmeden çekilme vb.) işletmeden çekilmeyen döviz varlıklarının muhasebesel anlamda değerlemesi sonucu ortaya çıkan kur farklarının kazanç olup olmadığı ciddi anlamda tartışmalıdır. Söz konusu kur farkları bir işleme dayalı olarak değil, salt VUK hükümleri çerçevesinde muhasebesel anlamda değerlendirildiği için ortaya çıkmaktadır. İşlemin dayanağı reel bir eyleme değil vergi idaresinin “Daha çok nasıl vergi alırım?” politikasına uygun olarak kurguladığı düzenlemelere dayanmaktadır.

Bu tartışmalar, gerçekleşmemiş kur farklarının şirketlerin fiilen elde etmedikleri ekonomik değerler üzerinden vergilendirilmelerinin, mali güç ilkesi ve hukuki belirlilik ilkesi ile uyumu açısından sorgulanmasına yol açmaktadır.

Bu çalışmada, sermaye şirketlerinde kur farklarının vergilendirilmesi hususu; Türk vergi mevzuatı, yargı kararları ve idarenin görüşleri göz önünde bulundurularak değerlendirilmeye çalışılacaktır.

I. KUR FARKI KAVRAMI VE KURUM KAZANCI İLİŞKİSİ

A. Kur Farkının Tanımı ve Kapsamı

Kur, bir ülkeye ait ulusal para biriminin, diğer ülkelerin para birimleri karşısındaki değerini ifade etmektedir (Çelik, 2011: 13). Bu bağlamda kur farkı, döviz cinsinden gerçekleştirilen ticarî işlemler sonucunda, yabancı para birimi ile Türk lirası arasındaki döviz kurunun işlem tarihi ile ödeme veya değerlendirme tarihi arasındaki değişiminden kaynaklanan değer artışı veya azalışını ifade eder (Horzum, 2016: 103).

VUK’un 280. maddesinde, döviz cinsinden olan senetli veya senetsiz alacak ve borçların dönem sonunda değerlemeye tabi tutulması ge-

Mahkemesinin ... tarih ve E:... , K:... sayılı ısrar kararının BOZULMASINA”
<https://karararama.danistay.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 27.06.2025).

Prof. Dr. Ahmet EROL
Nurdan ŞAHİN

rektiği belirtilmiştir. Anılan düzenlemeye göre, değerlendirme sonucu ortaya çıkan kur farkları, kurum kazancının tespitinde dikkate alınmak zorundadır. Ayrıca, KVK'nın 6. maddesi de kurum kazancının, ticarî kazanç hükümleri çerçevesinde belirleneceğini hüküm altına almıştır. Bu çerçevede, sermaye şirketlerinin kurum kazancı hesaplanırken, kur farkları ticarî kazancın bir unsuru olarak değerlendirilmektedir.

Kur farklarının oluşması, özellikle uluslararası faaliyet gösteren ve yabancı para cinsinden borçlanma, kredi kullanımı ya da yabancı para cinsinden alım satım (kambyo) işlemleri gerçekleştiren sermaye şirketleri açısından önem arz etmektedir. Kur farkları, şirketlerin mali tablolarını etkileyerek dönemsel kazanç veya zararın oluşmasına neden olmakta ve bu durum vergi matrahının belirlenmesine doğrudan etki etmektedir.

B. Kur Farklarının Ortaya Çıkma Nedenleri ve Türleri

Kur farklarının ortaya çıkmasındaki en büyük etken, döviz kurlarındaki dalgalanmalar olup bu dalgalanmaların kaynağı ise ekonomik istikrarsızlık sonucu paranın değerinde ortaya çıkan olumlu veya olumsuz farklardır (Çelik, 2011: 15). Döviz kurlarındaki bu dalgalanmalar genellikle ekonomik koşulların istikrarsızlığı, faiz oranlarındaki değişiklikler, ekonomik büyüme oranları, enflasyon oranları ve politik belirsizlikler gibi ekonomik faktörlerden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle kur farkları, özellikle ekonomik krizlerin yoğun olduğu dönemlerde işletmelerin mali tabloları üzerinde etkili olabilmektedir (Sazak, 2000: 262-263).

Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 26. maddesi uyarınca, sözleşme serbestisi ilkesi kapsamında taraflar, kanunun emredici hükümleri ve kamu düzenine aykırılık teşkil etmemek şartıyla sözleşmenin içeriğini serbestçe belirleyebilir. Bu bağlamda, tarafların bir borcun ifasını yabancı para cinsinden kararlaştırmaları mümkündür. Bedel unsurunun yabancı para birimi ile belirlenmesi, sözleşme serbestisinin bir sonucu

olup, TBK'nın 26. maddesi çerçevesinde geçerlilik kazanmaktadır. Ancak sözleşmede bedelin döviz cinsinden belirlenmesi, ilerleyen süreçte döviz kuru hareketlerine bağlı olarak kur farklarının ortaya çıkmasına yol açabilmektedir (Ercoşkun Şenol, 2016: 718).

Kur farkları türleri itibarıyla; gerçekleşmiş ve gerçekleşmemiş kur farkları olarak iki gruba ayrılır. Gerçekleşmiş kur farkları, döviz cinsinden yapılan bir işlem sonucunda alacağın tahsil edilmesi ya da borcun ödenmesi sırasında, işlem tarihindeki döviz kuru ile ödeme veya tahsilat tarihindeki kur arasındaki farktan kaynaklanan kazanç veya kayıplardır. Bu tür farklar, ilgili işlem hukuken ve fiilen tamamlandığında ortaya çıkar. Gerçekleşmemiş kur farkları ise, döviz cinsinden olan alacak ve borçların dönem sonlarında VUK'un 280. maddesi uyarınca değerlemeye tabi tutulması sırasında, fiili ödeme ya da tahsilat gerçekleşmeden oluşan değer farklarını ifade eder (Çelik, 2011: 87). Bu farklar, dönem sonunda Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) döviz kuru üzerinden yapılan değerlendirme sonucu hesaplanmakta olup, her ne kadar fiilen gerçekleşmemiş olsa da muhasebe kayıtlarına yansıtılarak kurum kazancının tespitinde dikkate alınmaktadır.

VUK'un 280. maddesi gerek gerçekleşmiş gerekse gerçekleşmemiş kur farklarının, ticarî kazancın tespitinde dikkate alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda, sermaye şirketlerinin dövizli alacak ve borçlarından kaynaklanan tüm kur farkları, tahakkuk esası uyarınca gelir veya gider olarak dönem kazancına yansıtılır. Uygulamadaki tüm sorunlar da tam bu noktadan itibaren ortaya çıkmaktadır.

C. Sermaye Şirketlerinde Kurum Kazancı Kavramının Hukuki Çerçevesi

Türk vergi hukukunda sermaye şirketlerinin kurum kazancı, temel olarak 5520 sayılı KVK'nın 6. maddesinde düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre, kurum kazancı, GVK'nın ticarî kazanç hükümlerine tabidir.

Ticarî kazanç kavramı, Türk vergi hukukunda GVK'nın 37. maddesinde açıkça düzenlenmiş olup, her türlü ticarî ve sınai faaliyetlerden doğan kazançlar ticarî kazanç olarak kabul edilir. Ticarî faaliyetler, süreklilik arz eden, sermaye ve emeğin birleşimini gerektiren faaliyetler olup, ticarî kazancın elde edilmesi ve vergilendirilmesinde temel prensip tahakkuk esasına dayanır (Demirkol, 2024: 25; Erol, 2024: 334; Öncel vd., 2024: 325-326; Pehlivan, 2024: 184).

KVK açısından ise, kurumların her türlü ticarî faaliyetleri sonucu elde ettikleri kazançlar, KVK'nın 6. maddesi uyarınca kurum kazancı olarak vergilendirilir. Gelir vergisinde olduğu gibi kurumlar vergisinde de vergiyi doğuran olay, gelirin yani kurum kazancının elde edilmiş olmasıdır. Kurum kazancının hesaplanması GVK'nın ticarî kazanç hükümlerine tabi olduğundan, burada da gelirin elde edilmesi tahakkuk esasına dayanmaktadır (Demirkol, 2024: 206). Tahakkuk esası, VUK'un 283. maddesinde düzenlenmiş olup, gelirin hukuken kazanıldığı veya gerçekleştiği tarihte muhasebeleştirilerek vergilendirilmesini öngörür. Buna göre, gelirin fiilen tahsil edilip edilmediğine bakılmaksızın, hukuki olarak kazanıldığı tarihte kurum kazancına dahil edilmesi zorunludur.

Kurum kazancının hesaplanmasında gelirlerin yanı sıra, kazancın elde edilmesi ve sürdürülmesiyle doğrudan ilişkili giderlerin indirilebilmesi mümkündür. Bu kapsamda indirilebilecek giderler, VUK'un 40. ve 41. maddelerinde açıkça belirtilmiştir. Bu maddelerde, ticarî faaliyetin devamı ve kazanç elde edilmesi için yapılan giderlerin kurum kazancının hesaplanmasında dikkate alınacağı hükme bağlanmıştır.

D. Kur Farklarının Kurum Kazancı Niteliğinin Belirlenmesi

Kur farklarının kurum kazancı niteliğinin tespiti, VUK'un 280. maddesine dayanmaktadır. Bu madde uyarınca, döviz cinsinden olan senetli veya senetsiz alacak ve borçların, dönem sonlarında değerlemeye tabi tutulması zorunludur. Değerleme sonucu oluşan kur farkları

GVK ve KVK çerçevesinde kurum kazancının hesaplanmasında gelir ya da gider unsuru olarak kabul edilir.

GVK'nın 40/1. maddesine göre ticarî kazancın elde edilmesi ve idamesi için yapılan genel giderler safi kazançtan indirilebilir. Bu bağlamda, döviz kuru farkları eğer işletmenin faaliyetini sürdürmesi veya gelir elde etmesiyle bağlantılı giderler ise prensip olarak indirilebilir gider niteliğindedir. Nitekim uygulamada, cari faaliyetlerden kaynaklanan kur farkı giderleri o dönemin ticarî kâr veya zararına dahil edilerek dikkate alınmaktadır. Kur farkı gelirleri de aynı şekilde dönem kazancına dahil edilir (Uzun, 2019: 125). Bu durum, VUK'taki değerlendirme hükümlerinin bir sonucudur. VUK'un 280. maddesi uyarınca; yabancı para cinsinden borçlar ve alacaklar her hesap dönemi sonunda geçerli kurdan değerlendirilir, ortaya çıkan kur farkları gerçekleşmemiş olsa dahi kayıtlara yansıtılır. Dolayısıyla bilançoda dövizli kalemler yıl sonu itibarıyla kapanış kuru üzerinden değerlendirildiği için, ilgili kur farkı o dönemin ticarî sonucuna gelir ya da gider olarak intikal eder.

GVK'nın 40. maddesinde sayılan giderler arasında kur farkına özel olarak değinilmemişse de maddenin 1 numaralı bendinde yer alan genel giderler kapsamında döviz kuru farkları gider olarak matraha dahil edilebilmektedir. Ayrıca kur farkları GVK'nın 41. maddesindeki kanunen kabul edilmeyen giderler listesinde de yer almamaktadır. KVK açısından da durum benzerdir. KVK'nın 6. maddesine göre kurum kazancı, mükellefin ilgili hesap dönemi içerisinde elde ettiği gelirlerden, indirilmesi kabul edilen tüm giderlerin düşülmesi sonucu bulunan net kazancı ifade eder. KVK'nın 8. maddesinin 1. fıkrasında da kurum kazancının tespitinde indirilecek giderler sayılırken, GVK'nın 40. maddesindeki giderlerin indirilebileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla, ticarî kazancın tespitine ilişkin GVK'nın 40. maddesindeki gider indirimleri kural olarak kurum kazancı için de geçerlidir. Bu çerçevede, kur farkları kanunen kabul edilmeyen giderler kapsamında olmayıp kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak düşülebilir.

Prof. Dr. Ahmet EROL
Nurdan ŞAHİN

Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) tarafından yayımlanan VUK 495 Seri No.lu Genel Tebliği'nin 11. maddesi uyarınca; mükelleflerin madde kapsamına giren yabancı paralarını yatırım teşvik belgesi haricinde sarf etmeleri durumunda, bu harcamalar nedeniyle lehe ve aleyhe oluşan kur farkları ilgili gelir veya gider hesaplarına dahil edilerek kurum kazancının hesabında dikkate alınır. VUK 580 Seri No.lu Genel Tebliğin 3. maddesinde, 2024 yılı sonu itibarıyla yapılacak değerlemelerde kullanılacak kurların, Tebliğ ekinde yer alan listede gösterildiği belirtilmiştir. Ayrıca, değerlendirme günü itibarıyla Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından kurların ilan edilmediği durumlarda, TCMB tarafından ilan edilen kurların esas alınacağı ifade edilmiştir. Mevzuatta yer alan diğer düzenlemeler uyarınca ise, kur farklarının kurum kazancına dahil edilmesine ilişkin genel hükümlerin yanı sıra birtakım istisnai durumlar da söz konusu olup, detaylarına çalışmanın devamında değinilecektir².

E. Kur Farklarının Muhasebeleştirilmesinde Değerleme Esasları

VUK'un 258. maddesi uyarınca değerlendirme, vergi matrahının gerçeğe uygun şekilde belirlenebilmesi amacıyla, vergi mükelleflerinin sahip oldukları iktisadi kıymetlerin belli bir tarihteki parasal karşılığının hukuki esaslara ve muhasebe kurallarına göre tespit edilmesidir (Biyen, 2025: 237; Demirkol, 2024: 28; Öncel vd., 2024: 332; Şenyüz vd., 2025: 213). Değerleme işlemi, vergi hukukunda matrah tespitinin önemli unsurlarından biri olmakla birlikte aynı zamanda vergi sisteminde hukuki belirliliğin sağlanması açısından da büyük önem taşır.

Değerleme sonucu ortaya çıkan farkın, dövizli mevduatlar üzerinden işlem yapan şirketler bakımından vergi matrahını etkilemesi söz konusu olmaktadır. Nitekim, VUK'un 262. maddesinde düzenlenen maliyet bedeli esasına göre iktisadi kıymetlerin iktisabı veya değerinin

² 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu m. 280; 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu m. 6, m. 11/1-i, m. 12; 1 Seri No.lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği, (RG, 03 Nisan 2007, Sayı 26482).

artırılması sebebiyle yapılan ödemelerle bunlara ilişkin tüm giderlerin toplamı maliyet bedelini ifade etmektedir. Aynı maddenin 1. fıkrasının c bendinde ise, işletme tarafından kullanılan kredilere ilişkin faiz giderleri ve ilgili kur farklarının, emtia için stoklara giriş tarihine kadar, diğer iktisadi kıymetlerde ise kıymetin envantere alındığı dönemin sonuna kadar olan kısmının maliyet bedeline dahil edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Anılan düzenlemeye göre maliyet bedeli, iktisadi değer iktisap bedelinin yanı sıra; gümrük vergileri, gümrük komisyonları, yükleme, boşaltma, nakliye ve montaj giderleri, faiz giderleri ve kur farkları, envantere alındığı tarihe kadarki depolama ve sigorta giderlerini de ifade eder (Çolak, 2024: 316-317; Şenyüz vd., 2025: 214).

Ayrıca, döviz cinsinden alacak ve borçların değerlemesine ilişkin usuller, VUK'un 280. maddesine dayanılarak çıkarılan ve 28 Ocak 2025 tarih ve 32796 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan VUK'un 580 No.lu Genel Tebliği ile belirlenmiştir. Bu Tebliğ'de, bilanço esasına tabi olan sermaye şirketlerinin yabancı para cinsinden alacak ve borçlarının yıl sonu itibarıyla değerlemelerinde esas alınacak döviz kurları belirtilmiş olup, bu kurlara göre hesaplanan kur farkları doğrudan kurum kazancı matrahının hesaplanmasında dikkate alınacaktır.

II. SERMAYE ŞİRKETLERİNDE KUR FARKLARININ VERGİLENDİRİLMESİ

A. Mal ve Hizmet Satışlarında Ortaya Çıkan Kur Farkları

Mal teslimlerinde vergiyi doğuran olay, KDVK'nın 10. maddesine göre malın alıcıya teslim edilmesidir. Söz konusu mala ilişkin faturanın kesilmiş olması veya mal teslimi bir hizmetin ifası dahilinde yapılıyorsa hizmetin ifası KDVK'nın 10. maddesi kapsamında teslim sayılan hallerdendir (Demirkol, 2024: 399-400; Erol, 2024: 428; Şenyüz vd., 2025: 273). Mal ve hizmet satışlarında ortaya çıkan kur farkları, fatura düzenlenme tarihi ile fiili ödeme tarihi arasındaki döviz kuru farklılıkları nedeniyle oluşur. Yabancı para cinsinden yapılan ve ödeme günü-

Prof. Dr. Ahmet EROL
Nurdan ŞAHİN

nün fatura tarihinden sonrasına dayandığı mal veya hizmet satışlarında, malın teslim ve hizmet bedelinin de değişmesi söz konusu olabilmektedir. Bu tür kur farkları, GVK'nın 38. maddesi ve KVK'nın 6. maddesi çerçevesinde ticarî kazanç unsuru olarak kabul edilmekte ve tahakkuk ettiği dönemde gelir veya gider olarak muhasebeleştirilmektedir (Demir, 2021: 310).

KDV açısından ise, 3065 sayılı KDVK'nın 24/1-c maddesine, 18.01.2019 tarih ve 7161 sayılı Kanun'un 18. maddesiyle eklenen düzenlemeyle, kur farklarının satış bedeline dahil edilmesi gerektiği açıkça hükme bağlanmıştır. İlgili kanun değişikliği ile bu kapsama giren işlemlerde bedelin ödenmesi sonucu ortaya çıkacak kur farklarının hangi esaslara tabi olacağı, KDV Genel Uygulama Tebliği'nin III/A-5.3. bölümünde³ düzenlenmiştir.

Konuyla ilgili ilk kez KDV 105 Seri No.lu Genel Tebliği ile idarenin görüşü belirtilmiş, ancak 18.01.2019 tarih ve 7161 sayılı Kanun ile KDVK'nın 24. maddesinde yapılan değişiklikte birlikte kur farklarının

³ Katma Değer Vergisi Genel Uygulama Tebliği III/A-5.3.: "Bedelin döviz cinsinden veya dövize endeksenerek ifade edildiği işlemlerde, bedelin kısmen veya tamamen vergiyi doğuran olayın vuku bulduğu tarihten sonra ödenmesi halinde, satıcı lehine ortaya çıkan kur farkları KDV matrahına dahildir. Buna göre, matraha dahil olacak kur farklarının hesabında, mal ve hizmet bedeline isabet eden kur farkları dikkate alınır, hesaplanan KDV'ye ilişkin ortaya çıkan kur farkları matraha dahil edilmez. Örnek: (A) Ltd. Şti., (B) A.Ş.'ye mal tesliminde bulunmuş, bu teslimine ilişkin 1.000 Dolar üzerinden 180 Dolar KDV hesaplamıştır. Teslim tarihinde döviz kuru 4 TL iken 6 ay sonra yapılan ödeme sırasında döviz kuru 4,40 TL olmuştur. Buna göre, teslim konu malın bedeli 1.000 Dolar üzerinden ortaya çıkan kur farkı 400 TL $[(4,40-4) \times 1.000]$ olup, bu fark üzerinden 72 TL KDV hesaplanacaktır. (A) Ltd. Şti. tarafından, (B) A.Ş.'ye düzenlenecek kur farkı faturasında; matrah 400 TL, hesaplanan KDV ise 72 TL olacaktır. Buna göre, teslim veya hizmetin yapıldığı tarih ile bedelin tahsil edildiği tarih arasında ortaya çıkan lehte kur farkı için satıcı tarafından fatura düzenlenmek ve faturada gösterilen kur farkına, teslim veya hizmetin yapıldığı tarihte bu işlemler için geçerli olan oran uygulanmak suretiyle KDV hesaplanır. Bedelin tahsil edildiği tarihte alıcı lehine kur farkı oluşması halinde, kur farkı tutarı üzerinden alıcı tarafından satıcıya bir fatura düzenlenerek, teslim ve hizmetin yapıldığı tarihteki oran üzerinden KDV hesaplanması gerekmektedir. Yılsonlarında ve geçici vergi dönemlerinde, Vergi Usul Kanunu uyarınca yapılan değerlemeler sonucu oluşan kur farkları üzerinden KDV hesaplanmaz."

KDV matrahına dahil olduğu hükme bağlanmıştır. 2019 tarihli kanun değişikliği öncesi dönemde, Danıştayın kur farklarının kıyas yoluyla vade farkı gibi matraha dahil edilemeyeceği yönünde kararlarının bulunmasına karşın⁴, 2019 değişikliği sonrası döneme ilişkin İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığının 09.03.2022 tarihli ve 39044742-KDV.28-58632 sayılı özelgesinde kur farklarının KDV matrahına dahil edilmesi gerektiği belirtilmiştir⁵.

Tüm bu düzenlemeler ışığında, satıcı veya alıcı lehine ortaya çıkan kur farklarının, bu kur farkı lehine olan tarafın diğer tarafa düzenleyeceği kur farkı faturası ile matraha dahil edilmesi söz konusudur (Gülçiçek, 2023: 189, 809). Bununla birlikte, ihraç edilen mallara ilişkin ortaya çıkan kur farkları ihracat istisnası kapsamında değerlendirilerek KDV beyannamesinde istisna olarak beyan edilecektir

⁴ Danıştay 4. Dairesi, 14.05.2018 Tarih ve E.2016/4670, K.2018/4492 Sayılı Karar; "... Bu düzenlemelere göre, mal teslimi ve hizmetin yapılması ile vergiyi doğuran olay meydana geldiğinden, bedelin döviz olarak hesaplanması halinde, vergiyi doğuran olayın meydana geldiği teslim tarihindeki cari kur üzerinden muhasebeleştirilerek gelir kaydedilmesi gerekmekte olup, dövizin farklı zamanlarda ödenmesi nedeniyle oluşabilecek kur farklarının bu bedeli menfi veya müspet olarak etkilemesi düşünülemez. Nitekim, Kanunun 20. maddesinde bedel kavramı açıkça tanımlanmış olmasına rağmen kanun koyucu aynı Kanunun 24. maddesinin c bendinde vade farkı, faiz, prim gibi çeşitli gelirler ile servis ve benzer adlar altında sağlanan her türlü menfaat, hizmet ve değerlerin matraha dahil olduğunu kurala bağlamış; ancak, kur farkına bunlar arasında yer vermemiştir. Bu durumda, döviz üzerinden yapılan satışlarda, ödemenin yapıldığı tarihte, malın teslimi ile oluşan vergiyi doğuran olay tarihine göre ortaya çıkan menfi veya müspet kur farklarının bedel kavramına dahil olmadığı, kur farkının Kanunun 24/c maddesinde matraha dahil olduğu belirtilen unsurlar arasında da sayılmadığı açık olduğundan, katma değer vergisine tabi tutulmasına hukuken olanak bulunmamaktadır. ..." <https://karararama.danistay.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 27.06.2025).

⁵ İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığının 09.03.2022 Tarihli ve 39044742-KDV.28-58632 Sayılı Özelgesi; "... 6550 sayılı Kanun kapsamında tüzel kişilik kazanan ve kurumlar vergisi mükellefiyeti bulunan merkezimize, Ar-Ge projelerinin gerçekleştirilmesi için hibe şeklinde gönderilen tutarlar ile bu tutarların bankalarda değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkan faiz veya kur farkı gelirlerinin, safi kurum kazancının tespitinde gelir olarak dikkate alınması gerekmektedir."

Prof. Dr. Ahmet EROL
Nurdan ŞAHİN

(Gülçiçek, 2023: 369). İthalat işlemlerinde KDV matrahının hesap edilmesinde ise, gümrük beyannamesinin tesciline kadarki sürece dahil olan mal bedelleri üzerinden hesaplanan kur farkları matraha dahil edilmektedir. Bu süreçten sonra ortaya çıkan kur farkları ise KDV matrahı kapsamına girmeyecektir (Şenyüz vd., 2025: 277).

B. Dövizli Krediler ve Finansman İşlemlerinde Kur Farklarının Vergilendirilmesi

İşletmeler tarafından kullanılan dövizli krediler ve diğer finansman araçları nedeniyle oluşan kur farkları, sermaye şirketlerinin kurum kazancının hesaplanmasında önem arz etmektedir. Bu kapsamda, kredi kullanım tarihi ile geri ödeme tarihi arasında gerçekleşen kur farkları; VUK'un 280. maddesi, GVK'nın 40. maddesi ve KVK'nın 8 ve 11. maddeleri kapsamında değerlendirilir. Özellikle KVK'nın 11. maddesi finansman gideri niteliğindeki kur farkları için kısıtlama getirmektedir.

Öte yandan, KVK'nın 5/1-c maddesi gereğince yurt dışında yapılan inşaat, onarım, montaj işleri ile teknik hizmetlerden sağlanarak Türkiye'de genel sonuç hesaplarına aktarılan kazançlar kurumlar vergisi istisnası kapsamındadır (Demir, 2021: 315, 319; Demirkol, 2024: 218-219). Yurt dışında yapılan inşaat işlerinde kullanılmış kredilere ilişkin ödenmesi gereken faiz ve kur farkları, inşaat işinin sona ermesi sebebiyle bu işe ilişkin elde edilen hakedişin kredi tutarı kadarının Türkiye'ye getirilmesi durumunda, ilgili kredi borcu şirket merkezinin borcu haline geldiğinden, Türkiye'deki kurumun gideri olarak değerlendirilecek ve kurum kazancının tespitinde dikkate alınacaktır (Demir, 2021: 317). Nitekim konuya ilişkin bir özelgede; yurt dışında yapılarak tamamlanan inşaat işlerinden elde edilen kazancın Türkiye'ye döviz olarak getirilmesi sırasında oluşan kur farklarının, kurumlar vergisi istisnasına tabi olan kazançla ilişkilendirilmeyerek doğrudan kurum kazancına dahil edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca söz konusu özelgede, devam etmekte olan yurt dışı inşaat işlerine ilişkin

hasılatın Türkiye'ye döviz olarak getirilmesinden kaynaklanan kur farklarının ise iş tamamlanıncaya kadar istisna kapsamında değerlendirileceği ifade edilmiştir⁶.

C. Geçici Vergi Dönemlerinde Kur Farklarının Vergilendirilmesi ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar

Geçici vergi, cari yılın üçer aylık dönemlerinin mali verileri baz alınarak hesaplanmakta olup (Şenyüz vd., 2025: 243) bu geçici vergi dönemlerinde kur farklarının vergilendirilmesi, KVK'nın 32. maddesinin 2. fıkrasına atıfta bulunulan GVK'nın mükerrer 120. maddesi kapsamında düzenlenmiştir. VUK'un 280. maddesine göre dönem sonu itibarıyla yapılan değerlendirme sonucunda ortaya çıkan kur farklarının ticarî kazançta dahil edilmesiyle gerçekleştirilir. Ancak uygulamada, özellikle gerçekleşmemiş kur farklarının geçici vergi matrahına dahil edilmesi mükellefler açısından bazı problemlerin yaşanmasına yol açmaktadır. Özellikle, gerçekleşmemiş kazançların vergilendirilmesi nedeniyle mükelleflerin nakit akışı ve ekonomik güçlerinin olumsuz etkilenmesi söz konusu olmaktadır. Nitekim, geçici verginin mahsup edilmesi sonucu geçici verginin kurumlar vergisinden fazla olduğunun tespit edilmesi halinde, beyannamenin ait olduğu hesap dönemine ilişkin

⁶ Gelir İdaresi Başkanlığının 09.08.2016 Tarihli ve 27575268-105[280-2014-254]-193254 Sayılı Öznelgesi; "Yurt dışındaki işyerine tarafınızdan fatura düzenlenmek suretiyle ihraç olunan emtia ile yurt dışına yönelik olarak fatura düzenlenmek suretiyle yapılan hizmetlerden doğan dövizle bağlı alacak ve borçların aynen mal veya hizmet ihracından doğan alacak ve borçlarda olduğu gibi değerlemeye tabi tutulması ve değerlendirme farklarının vergi matrahının tespitinde dikkate alınması, yurt dışındaki işyeri ile tarafınız arasında gerçekleşen diğer para hareketlerinden doğan alacak ve borçların ise gerçek bir alacak ve borç niteliği taşıması nedeniyle bu para hareketlerine dayalı cari hesap bakiyelerinin değerlendirilmemesi, yurt dışında yapılan ve tamamlanarak genel sonuç hesaplarına kaydedilen inşaat işlerine ilişkin kazancın Türkiye'ye döviz olarak getirilmesinden dolayı oluşan kur farklarının, istisnaya tabi olan kazançla ilişkilendirilmeyerek doğrudan kurum kazancına dahil edilmesi, yurt dışında bulunan şubeniz tarafından yapılmakta olan inşaat işinin devamı sırasında Türkiye'ye döviz olarak getirilen hasılatın değerlemesinden kaynaklanan kur farklarının ise anılan işin tamamlandığı geçici vergilendirme dönemine kadar istisnaya konu yurt dışı kazancın tespitinde dikkate alınarak istisna kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir."

Prof. Dr. Ahmet EROL
Nurdan ŞAHİN

geçici vergi matrahı mükellefin diğer borçlarına mahsup edilir. Bu mahsup sonucu hala vergi alacağının bulunması halinde ilgili kısma ilişkin yazılı bir başvuru ile iade talebinde bulunulması gerekmektedir (Şenyüz vd., 2025: 244).

D. Enflasyon Düzeltmesi ve Kur Farkları İlişkisi

Enflasyon düzeltmesi, VUK'un mükerrer 298. maddesi gereğince yüksek enflasyon dönemlerinde gerçek durumu yansıtmaktan uzaklaşan mali tabloların düzenlendiği tarihteki durumunu ifade edecek şekilde getirilmesi işlemidir (Biyar, 2025: 243; Demirkol, 2024: 29; Öncel vd., 2024: 334; Şenyüz vd., 2025: 218).

Bu kapsamda kur farklarının durumu, VUK 555 Seri No.lu Genel Tebliği'nde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. İlgili Tebliğ'e göre, yabancı kaynak kullanımına bağlı faiz, kur farkı ve vade farkları gibi giderler, enflasyon düzeltmesine tabi tutulmaktadır. Ayrıca, VUK 328 Seri No.lu Genel Tebliği'ne göre, parasal olmayan varlıklarla ilgili kur farkları maliyet veya amortisman unsuru olarak dikkate alınırken, parasal varlıklarla ilgili kur farkları doğrudan gelir veya gider olarak mali tablolara yansıtılmaktadır.

26.01.2024 tarihli ve 2024/029 sayılı Denet Sirküleri'nde, enflasyon düzeltmesi kapsamında yabancı para cinsinden oluşan kur farklarının ayrıştırılması ve muhasebeleştirilmesi ile ilgili uygulama detaylarına yer verilmiştir. İlgili Sirkülere göre, finansal tabloların enflasyon düzeltmesi yapılırken, parasal olmayan varlıkların maliyetine dahil edilen kur farklarının düzeltilmesi gerektiği ifade edilmiş ve işletmelerin bu hususa özellikle dikkat etmeleri gerektiği vurgulanmıştır⁷.

⁷ BDO Denet, 26.01.2024 Tarihli ve 2024/029 Sayılı Sirküler, <https://www.denet.com.tr/vergi/dosyalar/sirkuler/SIRK2024-029.pdf>, (Erişim Tarihi: 25.06.2025).

E. Örtülü Sermayede Kur Farklarının Değerlendirilmesi

Örtülü sermaye, şirketlerin ortaklarından veya ortaklarla ilişkili kişilerden temin ettikleri ve belirli koşullar altında öz sermaye yerine geçmesi öngörülen borçları ifade eder. Bu konu KVK'nın 12/1⁸ maddesinde açıkça düzenlenmiş olup, örtülü sermaye olarak kabul edilen borçlar için yapılan faiz ve benzeri ödemelerin kurumlar vergisi matrahının tespitinde indirim olarak dikkate alınması mümkün değildir. Söz konusu giderler, hukuki açıdan "kanunen kabul edilmeyen giderler (KKEG)" olarak değerlendirilir.

Örtülü sermaye kapsamında ortaya çıkan kur farklarının vergisel durumu, geçmiş dönemlerde önemli tartışmalar yaratmıştır (Sazak, 2000: 262-265). Bu konuda açıklık sağlamak amacıyla yayımlanan Kurumlar Vergisi 1 Seri No.lu Genel Tebliği'nin II/12.3 bölümünde, faiz ve benzeri ödemeler kapsamında kur farklarının da dahil olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla, örtülü sermaye kapsamında oluşan kur farkları da kurum kazancından indirilemez giderler arasında yer almakta ve kanunen kabul edilmeyen gider statüsünde kabul edilmektedir. Ayrıca Tebliğ'de, Türk lirasının değer kazanmasından kaynaklanan kur farkı gelirlerinin de vergilendirmeye tabi tutulmayacağı belirtilmiştir (Usta, 2014: 155, 157).

KVK'nın 12/7. maddesi uyarınca, örtülü sermaye kapsamında hesaplanan faiz ödemeleri vergisel olarak kâr payı niteliğinde değerlendirilir ve stopaja tabi tutulabilir. Ancak kur farklarının kâr payı olarak kabul edilip edilmeyeceği hususunda önemli ayrımlar mevcuttur. GİB tarafından 03.10.2024 tarihinde verilen özalgede; örtülü sermaye ile ilişkili faiz giderlerinin kâr payı olarak değerlendirilmesi gerektiği,

⁸ 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu m. 12/1; "Kurumların, ortaklarından veya ortaklarla ilişkili olan kişilerden doğrudan veya dolaylı olarak temin ederek işletmede kullandıkları borçların, hesap dönemi içinde herhangi bir tarihte kurumun öz sermayesinin üç katını aşan kısmı, ilgili hesap dönemi için örtülü sermaye sayılır."

Prof. Dr. Ahmet EROL
Nurdan ŞAHİN

buna karşın anapara kaynaklı kur farklarının kâr payı niteliğinde değerlendirilemeyeceği ifade edilmiştir. Bu bağlamda, anapara ile bağlantılı kur farkları, yalnızca vergi dışı bırakılmak suretiyle işlem görmektedir⁹.

Öte yandan, Danıştay 9. Dairesinin 16.05.2024 tarihli kararına göre¹⁰, örtülü sermaye kullanan kurumun zarar etmesi nedeniyle kurumlar vergisi ödememiş olmasının, borç veren kurum tarafından faiz gelirlerinin iştirak kazancı istisnasına tabi tutulmasına engel teşkil etmeyeceği vurgulanmıştır. Danıştay, borç alan şirketin zarar beyan etmesi durumunda dahi, örtülü sermayeye ilişkin faiz giderlerinin vergisel işlemler açısından kâr payı dağıtımı olarak kabul edilmesi gerektiğine karar vermiştir. Danıştayın geçmiş kararlarında da örtülü sermaye ve kur farkı ilişkisinin tartışıldığı görülmüştür. Danıştay 3. Dairesi 07.05.1998 tarihli kararında¹¹ dövizli borç nedeniyle ortaya çıkan

⁹ Gelir İdaresi Başkanlığının 03.10.2024 Tarihli ve 38418978-299[03-2023/40]-564744 Sayılı Özeldes; "... örtülü sermaye kapsamında finansmanı kullandıran şirketiniz tarafından yapılacak düzeltmede, örtülü sermaye kullanan kurumun ödediği vergilerin dikkate alınması suretiyle iştirak kazancı istisnası olarak dikkate alınacak tutarın hesaplanması gerekmektedir."

¹⁰ Danıştay 9. Dairesi, 16.05.2024 Tarih ve E.2023/4917, K.2024/2755 Sayılı Karar; "Bu durumda, örtülü sermaye kullanan ve bu kısma isabet eden faiz giderini 2019 yılı kurumlar vergisi beyannamesinde kanunen kabul edilmeyen gider olarak gösteren ... A.Ş.'nin zarar etmesi nedeniyle ödenecek kurumlar vergisinin çıkmamasının, örtülü sermaye kullandıran davacı şirketin örtülü sermayeye isabet eden faiz gelirini iştirak kazancı istisnasına tabi tutmasına engel olmayacağı sonucuna varılmıştır." <https://karararama.danistay.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 27.06.2025).

¹¹ Danıştay 3. Dairesi, 07.05.1998 Tarih ve E.1997/293, K.1998/1650 Sayılı Karar; "Bu açıklamalar ışığında olayı irdelediğimizde, satıcı şirketin alıcı şirkete mal değil mal bedelini döviz olarak borç verdiğini ve KVK 16. ve 15/2. maddelerinin konulduğu sırada enflasyon, TL'nin değerini yitirmesi, dolayısıyla kur farkı gibi ekonomik oluşumlar söz konusu olmadığından "faiz deyiminin kur farkı adı altında yapılan ödemeleri de kapsadığını kabul etmek "ekonomik yorum" kurallarının doğal bir sonucu olmaktadır. ... Olayda, davacı şirketin sermayesinin %77,2 payına sahip olan ... Radiologie firmasından döviz karşılığı satın alınan X ışıını jeneratör bedelinin örtülü sermaye olarak kabul edilerek ve ödenen kur farkının da örtülü sermaye üzerinden hesaplanan faiz olarak Kurumlar Vergisi Kanununun 15. maddesinin 2. fıkrası uyarınca gider yazılamayacağından hareketle matrah farkı hesaplanmıştır. ... davacı kurumun vadeli olarak X ışıını

kur farkının faiz sayılması ve dolayısıyla örtülü sermaye kapsamında değerlendirilmesi gerektiğine hükmetmiştir. 5520 sayılı KVK'nın 11. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendi ve 12. maddesinin 7. fıkrası gereğince; örtülü sermaye kabul edilen borçlanmalar üzerinden hesaplanan faiz ve kur farkı giderleri, kurum kazancının tespitinde gider olarak indirilemez ve kanunen kabul edilmeyen gider (KKEG) olarak değerlendirilir. Ancak aynı maddenin 7. fıkrası uyarınca, örtülü sermaye üzerinden hesaplanan kur farkları hariç olmak üzere faiz ve benzeri ödemeler, vergisel açıdan dağıtılmış kâr payı sayılır ve gerekli durumlarda stopaja tabi tutulur. Bu kapsamda, örtülü sermaye borcunun anaparasına ilişkin kur farkları kâr payı sayılmadığı gibi, bu tutarların kurum kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınması mümkün değildir. Ayrıca örtülü sermaye kapsamında oluşan kur farkı gelirleri ise, yine KVK'nın 12/7. maddesi kapsamında kurum kazancına dâhil edilmez ve vergilendirilmez (Usta, 2014: 155).

Organisation for Economic Co-operation and Development'in (OECD) 2022 Transfer Fiyatlandırması Rehberi, ilişkili şirketler arasındaki finansal işlemlerde ekonomik gerçekliğin temel alınmasını vurgular. Rehber, finansal işlemlerin gerçek niteliği dikkate alınarak, ilişkili şirketlerin yaptığı borçlanmaların sermaye katkısı olarak değerlendirilebileceğini belirtir. Böylece, ilişkili şirketler arasındaki finansal işlemler, gerçek ekonomik duruma göre analiz edilerek, işlemin örtülü sermaye niteliği taşıyıp taşımadığı ve bunun sonucu olarak faiz giderlerinin indirimine izin verilip verilmeyeceği hususları netlik kazanmaktadır (OECD, 2022: 403-407). OECD'nin bu yaklaşımı, Türkiye'deki örtülü sermaye uygulamaları ile uyum içinde olup, yerel mevzuatın

jeneratörü satın alma yöntemi ile kurumun %77,2 payına sahip ... Radiologie firmasına dövizle endeksli borçlanmasının örtülü sermaye olarak kabul edilmesinde yasaya aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Açıklanan nedenlerle temyiz isteminin kabulü ile Bolu Vergi Mahkemesinin 24.10.1996 günlü ve E:1996/35, K:1996/187 sayılı kararının bozulmasına, ..." <https://karararama.danistay.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 27.06.2025).

Prof. Dr. Ahmet EROL
Nurdan ŞAHİN

uluslararası standartlarla bütünleşik bir çerçevede yürütülmesini sağlamaktadır. Böylece örtülü sermaye düzenlemeleri hem hukuki açıdan netlik kazanmakta hem de uluslararası vergi uygulamalarıyla uyumlu hale gelmektedir.

F. Kur Farklarının KDV Matrahında Yer Alması

KDVK kur farklarının KDV karşısındaki durumu konusunda uzun süre açık bir hüküm içermemekteydi. KDVK'nın 20. maddesinin 1. fıkrası uyarınca KDV matrahı, teslim veya hizmet işlemlerinin karşılığını teşkil eden bedeldir. Bedel kavramı ise aynı maddede “mal veya hizmetin karşılığı olarak her ne suretle olursa olsun alınan para, mal ve para ile temsil edilebilen değerler toplamı”¹² şeklinde tanımlanmıştır (Buyruk, 2018: 85). 2019'da KDVK'da yapılan değişiklik öncesi Kanun'un 24. maddesinde “Matraha Dahil Olan Unsurlar” başlığı altında, (a) ve (b) bentlerinde bazı yan giderleri, (c) bendinde ise “vade farkı, fiyat farkı, faiz, prim gibi çeşitli gelirler ile servis ve benzer adlar altında sağlanan her türlü menfaat, hizmet ve değerler” ifadelerini saymaktaydı (Oktar, 2019: 137). Dolayısıyla, Kanun'un lafzında kur farkı ibaresi açıkça geçmemekteydi (Buyruk, 2018: 85). Bu durum, kur farklarının KDV matrahına dahil edilip edilmeyeceği hususunu yoruma açık bir hale getirmekteydi. Vergi idaresi, Kanun'daki “vade farkı, faiz, prim gibi gelirler” ifadesinin kur farklarını da kapsadığını ileri sürerek, döviz cinsinden yapılan işlemlerde ortaya çıkan pozitif kur farklarının KDV'ye tabi olması gerektiği görüşündeydi. İdarenin bu konudaki sürekli tutumu, kur farkını vade farkının bir türü gibi değerlendirip, teslim veya hizmet bedelinin bir unsuru saymak yönünde olmuştur. Bu görüş, 26 Seri No.lu KDV Genel Tebliği'nden beri idari düzenlemelerde

¹² 3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu m. 20/2; “Bedel deyimi, malı teslim alan veya kendisine hizmet yapılan veyahut bunlar adına hareket edenlerden bu işlemler karşılığında her ne suretle olursa olsun alınan veya bunlarca borçlanılan para, mal ve diğer suretlerde sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaat, hizmet ve değerler toplamını ifade eder.”

dile getirilmiş, 2014'te yayımlanan KDV Genel Uygulama Tebliği'nde de açıkça ifade edilmiştir (Göller Öcal, 2019: 97-99).

Bu süreçte önemli bir dönüm noktası, Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulunun 13.12.2017 tarihli kararı olmuştur¹³. VDDK, KDV Genel

¹³ Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, 13.12.2017 Tarih ve E.2017/548, K.2017/606 Sayılı Karar; "...Anayasanın 73'üncü maddesinin 3'üncü fıkrasında; vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülüklerin kanunla konulacağı, değiştirileceği veya kaldırılacağı; 4'üncü fıkrasında, vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisinin Bakanlar Kuruluna verilebileceği kurala bağlanmıştır. Bu düzenlemeyle maddede belirtilen hallerde Bakanlar Kuruluna devredilen yetki haricinde kamu gücüne dayanarak tahsil edilen bütün yükümlülüklerin, kanunla düzenlenme zorunluluğu getirilmiştir. Bu zorunluluk verginin kanuniliği ilkesi olarak tanımlanmakta olup bu ilke uyarınca verginin yükümlüsü, konusu, vergiyi doğuran olay, matrah, oran, tarh, tahakkuk, tahsil, zamanaşımı, muafiyet ve istisna gibi vergilendirmenin temel öğelerinin kanun ile belirlenmesi gerekir. Bununla birlikte, vergilendirmenin temel öğeleri ile ilgili olmaması şartıyla, ayrıntılara ve teknik konulara ilişkin olarak Maliye Bakanlığınca açıklayıcı ve tamamlayıcı nitelikte düzenleyici işlem yapılabilir. ... Kanunun 24'üncü maddesinde yer alan "gibi" ifadesinden yola çıkılarak kur farkının vade farkı mahiyetinde olduğu kabul edilmek suretiyle katma değer vergisi matrahına dahil edilmesi, hukuk devletinin unsurlarından biri olan hukuki belirlilik ilkesiyle bağdaşmadığı gibi dava konusu Tebliğ ile katma değer vergisi matrahına ilişkin hükümlerin yorum yoluyla genişletilmesi, vergilendirmenin temel öğelerinin kanunla belirlenmesi gerekliliğini de kapsayan verginin kanuniliği ilkesine de aykırılık oluşturmaktadır. ... Bu durumda, Katma Değer Vergisi Kanununun 26'ncı maddesi de dikkate alındığında, mal veya hizmetin karşılığını teşkil eden bedelin döviz ile hesaplanması halinde döviz, malın teslimi veya hizmetin yapılması ile gerçekleşen vergiyi doğuran olayın meydana geldiği tarihteki cari kur üzerinden Türk parasına çevrilerek, bu yolla bulunan tutar katma değer vergisinin matrahını oluşturacak olup bedelin farklı zamanlarda ödenmesi nedeniyle zaman içinde oluşabilecek kur farklarının matraha ilave edilmesi mümkün değildir. Öte yandan, Katma Değer Vergisi Kanununun 21'inci maddesinde, ithalatta verginin matrahına dahil olan unsurlar arasında kur farkı açıkça sayılmasına rağmen 24'üncü maddesinde matraha dahil olan unsurlar arasında kur farkına yer verilmemiş olması da kanun koyucunun, ithalat dışındaki işlemlerde kur farkının katma değer vergisi matrahına dahil edilmesini amaçlamadığını göstermektedir. Açıklanan nedenlerle, temyiz isteminin kabulü ile Danıştay Dördüncü Dairesinin, 18.5.2017 tarih ve E.2014/4834, K.2017/4605 sayılı kararının bozulmasına, yeniden verilecek kararda karşılanacağından, yargılama giderleri hakkında hüküm kurulmasına gerek bulunmadığına, 13.12.2017 tarihinde oyçokluğuyla karar verildi." <https://karararama.danistay.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 27.06.2025).

Prof. Dr. Ahmet EROL
Nurdan ŞAHİN

Uygulama Tebliği'nin kur farklarını KDV'ye tâbi sayan bölümünün iptali istemiyle açılan davada, ilk derece ve Daire kararlarını tersine çevirerek idare aleyhine bir içtihat oluşturmuştur. VDDK kararında, Anayasa'nın 73/3. maddesindeki verginin kanuniliği ilkesine atıfla, kanun koyucunun ithalat işlemleri dışında kur farklarını KDV matrahına dahil etmek istemediği açıkça ifade edilmiştir. Bu karar ile kur farklarının KDV'ye tabi olmayacağı yönünde yargı içtihadı güçlü şekilde ortaya konulmuştur (Göller Öcal, 2019: 97). Ancak bu noktada geçmiş yargı kararları ile idarenin yaklaşımı iyice çelişmiş durumdaydı. Vergi idaresi, yargı kararlarına rağmen tebliğ düzenlemeleriyle kendi görüşünü uygulamada tutmaya çalışmış; mükellefler ise ihtirazi kayıt ve dava yoluyla haklarını aramışlardır (Bati, 2019: 99).

Ortaya çıkan bu belirsizliği gidermek üzere, 18.01.2019 tarihinde yürürlüğe giren 7161 sayılı Kanun'un 18. maddesi ile KDVK m. 24/1-c bendine "kur farkı" ibaresi eklenmiştir (Göller Öcal, 2019: 97). Böylece, Kanun metninde kur farkları da açıkça KDV matrahına dahil unsur haline getirilmiş ve yıllar süren tartışma, ileriye dönük olarak yasal zeminde çözüme kavuşturulmak istenmiştir. Kanun değişikliğinin gerekçesinde de "uygulamadaki tereddütlerin giderilmesi" amacına vurgu yapılmıştır. Gerekçedeki ifadeyle kanun koyucu, 18.01.2019 öncesinde de kur farklarının matraha dahil olduğu yönündeki kendi görüşünü zımnen teyit etmiştir (Göller Öcal, 2019: 99-100). Ayrıca, kanunilik ilkesi gereği, 2019'dan önceki dönemler için idarenin aksi yöndeki yorumu geçerliliğini yitirmiştir. 2019 itibarıyla ise durum netleşmiş olup, yurt içi işlemlerde ortaya çıkan kur farkları, kanunla açıkça KDV matrahına dahil unsurlar arasına girmiştir.

Öte yandan, Oktar'a (2019: 137) göre, 7161 sayılı Kanun ile soruna nihai çözüm getirilmesi amaçlanmış olsa da bu düzenleme de yeni tartışmalar doğurma potansiyeli taşımaktadır. Özellikle, kanun değişikliğinin geriye yürümezliği ilkesi gereği, 2019 öncesi dönemlerle ilgili de-

vam eden davalarda durumun ne olacağı, vergi idaresinin geçmişe yönelik tutumu ve mükelleflerin düzeltme taleplerinin nasıl karşılanacağı gibi konular uygulamada gündeme gelmiştir.

G. Kıyas Yasağı ve Kur Farkının Yorumlanmasında Kanunilik İlkesi

Vergi hukukunda kanunilik ilkesi, 1982 Anayasası'nın 73/3. maddesi ile güvence altına alınmıştır. Buna göre vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır. Bu ilkenin doğal bir sonucu olarak kıyas yasağı, vergi kanunlarının yorumu ve uygulanmasında genişletici yorumu engelleyen temel prensiptir (Zurnacioğlu ve Balcıoğlu 2021). 213 sayılı VUK m. 3 gereğince, "Vergi kanunları lafzı ve ruhu ile hüküm ifade eder. Lafzın açık olmadığı hallerde vergilendirmede kanunilik ilkesi gereği kıyas yapılamaz." Dolayısıyla kanunda açıkça yazmayan "kur farkı" unsurunun vergilendirilmesi, bir bakıma kanuni boşluğun yargı veya idarece doldurulması anlamına gelmektedir ki bu durum verginin kanuniliği ilkesine ters düşmektedir (Batı, 2019: 99, 111).

Vergi hukukunda, kanun boşlukları idare veya yargı tarafından doldurulamaz; eğer kanunda bir eksiklik varsa bunu gidermek kanun koyucunun görevidir. Aksi takdirde, mükellef ile devlet arasındaki dikey ilişkide devlet lehine hukuka aykırı bir genişleme meydana gelir ki bu hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmaz (Batı, 2019: 103). Nitekim Danıştay VDDK'nın 13.12.2017 tarih ve E.2017/548, K.2017/606 sayılı kararında¹⁴ açıkça "kanunda yazmayan bir unsurun vergiye tabi tutulmasının yasallık ilkesini zedeleyeceği" ifade edilmiş, kıyas yasağının

¹⁴ Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, 13.12.2017 Tarih ve E.2017/548, K.2017/606 Sayılı Karar; "... T.C. Anayasanın "Vergi Ödevi" başlıklı 73'üncü maddesinin 3'üncü fıkrasında, vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülüklerin kanunla konulacağı, değiştirileceği veya kaldırılacağı; 4'üncü fıkrasında, vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülüklerin muafık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisinin Bakanlar Kuruluna verilebileceği hükmüne bağlanmıştır. Bu anayasal düzenlemelere göre; verginin konulması, değiştirilmesi

altı çizilmiştir. Mahkeme, KDV Genel Tebliği'ndeki düzenlemeyi iptal ederken, idarenin kanun koyucunun yetkisine müdahale ettiğine işaret ederek fonksiyon gaspı eleştirisinde de bulunmuştur. Bu karar, vergi idaresinin düzenleyici işlemlerinin de kıyas yasağını aşamayacağını göstermesi bakımından önemlidir.

Kur farkları özelinde, 2019 yılı öncesinde yaşananlar bu nitelikte bir hukuki tartışmanın örneğidir. İdare, ekonomik yorumla kur farkını KDV matrahına dahil etmeye çalışırken, yargı organları kanunilik ilkesini koruma refleksi göstermiştir. En nihayetinde kanunda yapılan değişiklikle bu sorun giderilmeye çalışılmıştır.

III. KUR FARKLARININ KAZANÇ OLUP OLMADIĞI SORUNU

1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'a dayanılarak çıkarılan 32 sayılı Karara göre döviz (kambiyo); efektif dahil yabancı parayla ödemeyi sağlayan her nev'i hesap, belge ve vasıtaları, efektif ise banknot şeklindeki bütün yabancı ülke paralarını ifade eder.

ve kaldırılmasında, "yasallık ilkesi" geçerlidir. Yasallık ilkesi, "Hukuk Devleti" 'nin en önemli özelliği ve gereğidir. Bu nedenle, anılan ilkeden tümüyle vazgeçilmesi veya bu konudaki yetkinin, bu ilkeden vazgeçildiği anlamına gelebilecek biçim ve ölçülerde devri olanaklı değildir. Kaldı ki, Anayasa Mahkemesi de, Bakanlar Kurulu'na tanınan yetkinin çok geniş olmasının, verginin yasallığı ilkesinin zedelenmesine yol açarak yasama yetkisinin, yürütme organına devri sonucunu doğurabileceğinden kabul edilemez olduğunu benimsemiştir. Davacı tarafından, Katma Değer Vergisi Kanununun matraha dahil olan unsurlara ilişkin maddelerinde, Tebliğin iptali istenen maddelerinde yer alan konularla ilgili düzenleme yapma konusunda, davalı idareye verilmiş bir yetkinin bulunmadığı, verginin yasallığı ilkesi uyarınca yetki verilmesinin de hukuken mümkün olmadığı ileri sürülmesine rağmen, Dördüncü Daire tarafından bu konuda herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapılmaksızın, davanın reddi yolunda karar verildiği anlaşılmıştır. Açıklanan nedenle, Anayasanın 73'üncü maddesi ve verginin yasallığı ilkesi dikkate alınarak, Maliye Bakanlığının, Tebliğin dava konusu edilen düzenlemesini yapma yetkisinin incelenip değerlendirilmesi suretiyle karar verilmek üzere, Daire kararının bozulması gerektiği oyu ile, kararın gerekçesine katılmıyorum. ..." <https://karararama.danistay.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 27.06.2025).

Kur, yabancı paraların ulusal para birimi cinsinden değeri olup, kur farkı ise ulusal paranın yabancı para birimleri karşısında değerinin artması ya da azalmasıdır. 32 sayılı Karar'ın 5. maddesi uyarınca; yabancı paraların Türk parası karşısındaki değeri, Merkez Bankasınca tespit edilen usuller çerçevesinde belirlenir. Döviz alım ve satımları işlem tarihinde geçerli kurlar üzerinden yapılır. Mahsup işlemleriyle ilgili döviz alım ve satım belgelerinin düzenlenmesinde işlem tarihindeki döviz alış kurları uygulanır.

Enflasyonist ortamlarda serbest piyasa koşulları altında döviz kurlarının dalgalanması doğrudan muhasebe kayıtları üzerinde olumlu ya da olumsuz etkiler yaratır. Bu etkiler döviz üzerinden işlemlerde kambiyo kârı/zararı şeklinde ortaya çıkar.

Kambiyo kâr ya da zararı, ticarî ve mali hukuk anlamında bir değer değildir. Ticarî ve mali hukuk anlamında bir kârdan söz edebilmek için öncelikle bir kazancın olması gerekir. Ticaret Kanunu anlamında bir kazancın ortaya çıkması da taciri ve/veya ticarî işletmenin varlığını gerektirir. GVK'nın 37. maddesinde ticarî kazanç "her türlü ticarî ve sınai faaliyetten doğan kazanç ticarî kazançtır" şeklinde tanımlanmıştır. Ticarî faaliyeti, dolayısıyla ticarî kazancı belirleyen temel unsur faaliyetin sermaye ve emekten oluşan bir organizasyona dayanması ve bu organizasyonun işlemlerinde arızilikten ziyade devamlılık (mutadlık) unsurunu barındırması gerekir.

Bir faaliyetin ticarî faaliyet olarak değerlendirilebilmesi için taşınması gereken bazı özellikler bulunmaktadır. Buna göre:

- 1-Faaliyetin yerine getirilmesinin sermaye ve emeğe dayanıyor olması,
- 2-Faaliyetin devamlı olması (Bir takvim yılı içerisinde birden fazla tekrarlanan veya birden fazla takvim yılında tekrarlanan işlemlerde de devamlılık olduğu varsayılacaktır.),

- 3-Gelir getirici faaliyetlerin bir organizasyon dahilinde yapılmış olması (İşyeri açma, işçi çalıştırılması, ticaret siciline kaydolunması vb.),
 - 4-Müessesenin, ticarî ve sınai bir müessese şekil ve mahiyetinde olması,
- gerekmektedir.

Enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde ortaya çıkan ve kâr gibi görünen farklar aslında satın alma [aynı (malı) koruma] gücünün korunmasından başka bir şey değildir. Enflasyondan dolayı yabancı para karşısında ulusal para değerlerinde ortaya çıkan kur farklarından kaynaklı “kambiyo kârları” aslında gerçek bir kazançtan değil, tümüyle hesabi bir yükselmeden kaynaklanır. Muhasebe kayıtları TL (yerli para) olarak değil de döviz üzerinden tutuluyor olsaydı, ortaya “kambiyo kârı” benzeri hesabi bir fark çıkmayacaktı. Dolayısıyla burada üretim faktörlerinin bileşiminden ortaya çıkan bir faaliyet sonucu elde edilen kazançtan söz edilmesi ve bunun ticarî işletmenin faaliyetleri sonucu elde ettiği gerçek (hesabi değil) kazançla ilişkilendirilmesinin ve bilanço kârının doğal bir unsuru olarak görülmesinin ekonomik, ticarî, muhasebesel ve hukuki olarak geçerliliği söz konusu değildir.

Kur farkları, işletme faaliyetlerinin uzantısı olarak ortaya çıkan bir hasılat değil, enflasyonun yabancı paraların ulusal para karşısında ortaya çıkardığı hesabi değerden ibarettir. Ticarî işletmenin ana veya yan faaliyetleriyle asla ilgisi söz konusu değildir. Ticarî kârla uzaktan yakından ilgisi bulunmayan ve sadece enflasyonun ortaya çıkardığı hesabi bir durumu ortaya koyan, yerli paranın yabancı para karşısında satın alma gücündeki kayba işaret eden muhasebesel bir kavramdır.

VUK’un 3. maddesi uyarınca, vergilendirmede vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti esastır. Vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti yemin hariç her türlü delille ispatlanabilir. Şu kadar ki, vergiyi doğuran olayla ilgisi tabii ve açık bulunmayan şahit ifadesi ispatlama vasıtası olarak

kullanılamaz. İktisadi, ticarî ve teknik icaplara uymayan veya olayın özelliğine göre normal ve mutad olmayan bir durumun iddia olunması halinde ispat külfeti bunu iddia eden tarafa aittir.

Vergiye doğuran olay, mevzu itibarıyla verginin bağlandığı olayın meydana gelmesidir. Ticarî kazançta vergiyi doğuran olay, devamlı surette (mutad şekilde) yapılan ticarî ve sınai faaliyete bağlanmıştır. Kur farklarının ticarî faaliyet ile ilgisi olmadığı gibi, devamlılığı da söz konusu değildir. Kur farkları, arızı olarak sadece enflasyonist ekonomilerde bu dönemle sınırlı olarak ortaya çıkar. Mutad olarak yapılan ticarî ve sınai faaliyet sonucu elde edilen ticarî kazanç ile kur farkının çok farklı kavramlar olduğu açıktır. Vergiyi doğuran olaydaki gerçek (hakikat) kavramı ile konuya yaklaşıldığında, kur farkının bir ticarî işletmenin diğer kazanç ve iratlarıyla ilgisi bulunmadığı görülür.

Kur farkı, döviz işlemleriyle ticarî faaliyetlerinin ana unsuru ve/veya yan unsuru olarak işlem yapan banka, aracı kurum, finansal şirketler, yetkili döviz büroları vb. için ticarî kazancın bir unsuru olarak doğar. Bu tür işletmelerde kur farklarının ana ticarî kazancın bir unsuru kabul edilip vergiye tabi tutulması olağandır. Ancak bunlar dışında asli faaliyet konusu döviz işlemi olmayan ticarî veya şahsi işletmelerde kur farkı ana faaliyet konusundan elde edilen hasılat ile kur farklarının bütünleşik olarak değerlendirilmesi ve kazancın bir unsuru olarak görülmesi iktisaden ve hukuken kabul edilemez.

Kur farkı, dövizin, değişik kurlardan ulusal paraya çevrilmesi sonucu ortaya çıkan fark olarak tanımlanmaktadır. Dövizli işlemler sonrasında mal teslimi veya hizmet ifasında bulunan kişi tarafından her zaman ilave bir bedel elde edilmesi mümkün olmadığından ve döviz kurunun düşmesi halinde alıcı lehine bir durum olduğundan kur farkı, niteliği itibarıyla farklılık arz etmektedir ve bir gelir unsuru gibi değerlendirilemez. Hukuk devletinin unsurlarından biri hukuki belirlilik ilkesidir.

Prof. Dr. Ahmet EROL
Nurdan ŞAHİN

Dolayısıyla, kur farkının gelir unsurlarıyla herhangi bir biçimde ilgisi bulunmamakta; dövizin, değişik kurlardan ulusal paraya çevrilmesi sonucu ortaya çıkan fark olarak görülmektedir.

Danıştayın bazı kararlarında, kur farklarının devlet politikası sonucu doğduğu¹⁵ veya enflasyon nedeniyle değer kaybetmesinden kaynaklandığı¹⁶ ifade edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin 15.12.1998 Tarih ve E.1997/34, K.1998/79 Sayılı Kararında: "Faiz, kişi veya kurumların kullanımına terk ve tahsis edilen nakdi sermayeye karşılık sermaye sahibi lehine oluşan medeni bir 'semere' veya 'ivaz'dır." şeklinde tanımlanmıştır. Bu bağlamda, yukarıda tanımına yer verilen kur farkı ile karşılaştırıldığında, faizde aktif bir eylem yani paranın kullanıma verilmesi ve pozitif bir getiri söz konusudur. Ancak kur farkı, enflasyon ya da devletlerin ekonomik politikaları sonucunda yabancı bir paranın ulusal para karşısında değer kazanması ve kaybetmesinden doğmaktadır. Kur farkında ticarî kazançta olduğu gibi bir devamlılık (mutadlık), belirlilik ve sabit bir getiri söz konusu değildir.

SONUÇ

Bu çalışmada sermaye şirketlerinde kur farklarının vergilendirilmesi konusu, Türk vergi mevzuatı ve uygulamaları ile uluslararası standartlar çerçevesinde incelenmeye çalışılmıştır. VUK, GVK, KVK ve KDVK hükümleri esas alınarak, kur farklarının vergilendirilmesinin teorik temelleri ve uygulamadaki yansımaları ele alınmıştır.

¹⁵ Danıştay 3. Dairesi, 12.01.1988 Tarih ve E.1987/1155, K.1988/8 Sayılı Karar; Danıştay 12. Dairesi, 10.12.1981 Tarih ve E.1980/194, K.1981/2677 Sayılı Karar. <https://karararama.danistay.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 27.06.2025).

¹⁶ Danıştay 3. Dairesi, 15.04.2004 Tarih ve E.2003/1918, K.2004/1002 Sayılı Karar; Danıştay 3. Dairesi, 07.12.2005 Tarih ve E.2005/1709, K.2005/2663 Sayılı Karar. <https://karararama.danistay.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 27.06.2025).

Kur farklarının kurum kazancı açısından vergilendirilmesinde temel esas, VUK'un 283. maddesinde düzenlenen tahakkuk ilkesi olup, bu ilke gelir ve giderlerin hukuken elde edildiği veya gerçekleştiği anda muhasebeleştirilmesini ve vergilendirilmesini gerektirmektedir. Ancak özellikle gerçekleşmemiş kur farklarının vergilendirilmesi uygulamaları, vergi adaleti ve hukuki güvenlik ilkeleri yönünden eleştiriye açıktır.

Türkiye’de son yıllarda kur farkları özellikle KDV matrahı açısından ciddi ihtilaflara konu olmuş; idare ve yargı arasındaki görüş ayrılıkları 2019 yılında yapılan kanun değişikliği ile giderilmiştir. Bu süreç, verginin kanuniliği ve kıyas yasağı ilkelerinin somut önemini ortaya koymuştur. Kur farkı gibi iktisadi açıdan işletmenin finansal performansını etkileyen bir unsurun vergisel açıdan nasıl işlem göreceğinin yasal zeminde netleştirilmesi hem mükellef hakları hem de idarenin işlemlerinin güvenliği açısından elzemdir.

KAYNAKÇA

- Batı, Murat (2019). Danıştay’ın “Kur Farkı” Kararı Özelinde; Kıyas Yasağının İhlali. *Vergi Sorunları Dergisi*. S. 367, 99-114.
- BDO Denet. (26.01.2024). “Sirküler 2024/029: Enflasyon Düzeltmesi Uygulamaları Hakkında”, <https://www.denet.com.tr/vergi/dosyalar/sirkuler/SIRK2024-029.pdf>, (Erişim Tarihi: 25.06.2025).
- Biyan, Özgür (2025). Vergi Hukuku. (5. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Buyruk, Özkan (2018). Son Yargı Kararları Işığında Kur Farklarının KDV Karşısındaki Durumu. *Vergi Dünyası Dergisi*. S. 445, 85-91.
- Çelik, Celal (2011). *Türk Vergi Sisteminde Kur Farklarının Vergilendirilmesi* [Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi.

Prof. Dr. Ahmet EROL
Nurdan ŞAHİN

Çolak, Mustafa (2024). Vergi Hukuku. (3. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.

Demir, Alaattin (2021). Kişilerin ve Kurumların Vergilendirilmesi. İstanbul: Yetkin Yayıncılık.

Demirkol, Selami (2024). Vergi Hukuku (Özel) Ders Notları. İstanbul: Beta Yayınları.

Ercoşkun Şenol, Hatice Kübra (2016). Sözleşmenin İçeriğini Belirleme Özgürlüğü ve Bununla İlgili Genel Sınırlamalar: TBK m. 27. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 74(2), 709-737.

Erol, Ahmet (2024). Türk Vergi Sistemi ve Vergi Hukuku. (8. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.

Göller Öcal, Ezel (2019). Kur Farkları KDV Matrahının Bir Unsurudur. *Vergi Dünyası Dergisi*. S. 451, 97-101.

Gülçiçek, Ayşe (2023). Yorum ve Açıklamalarla Katma Değer Vergisi. (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Horzum, Nuri (2016). Kur Farkı ve Vade Farkının KDV Açısından Değerlendirilmesi. *Vergi Raporu Dergisi*. S. 7, 102-110.

İnaltong, Ceyhan (2017). Kur Farklarında KDV Uygulaması. *Vergi Dünyası Dergisi*. S. 430, 60-73.

OECD. (2022). "OECD Transfer Pricing Guidelines For Multinational Enterprises And Tax Administrations". <https://www.oecd.org>, (Erişim Tarihi: 19.04.2025).

Oktar, Kemal (2019). Kur Farklarında KDV Sorunsalı. *Vergi Dünyası Dergisi*. S. 456, 137-142.

Öncel, Mualla; Çağan, Nami; Kumrulu, Ahmet ve Göker, Cenker (2024). Vergi Hukuku. (33. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.

Pehlivan, Osman (2024). Vergi Hukuku Genel Hükümler ve Türk Vergi Sistemi. Trabzon: Celepler Matbaacılık.

- Sazak, İsmail (2000). Kur Farkı ve Uygulamada Özellikli Durumları. *Vergi Sorunları Dergisi*. S. 145, 237-269.
- Şenyüz, Doğan; Yüce, Mehmet ve Gerçek, Adnan (2025). Türk Vergi Sistemi. (22. Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Usta, Fuat (2014). Örtülü Sermayede Hangi Kur Farkı Kar Payı Sayılmaz?. *Vergi Sorunları Dergisi*. S. 306, 154-159.
- Uzun, Kemal (2019). Kur Farkları/Faiz Geliri - Maliyet Bedeli Kur Farkları- Mukayyet Değer İlişkisi. *Vergi Dünyası Dergisi*. S. 456, 125-132.
- Zurnacıoğlu, Gökhan ve Balcıoğlu, Mehmet (2021). Nakdi Sermaye Artışı İndiriminde Pasif Nitelikli Gelir ve Kur Farkı Uygulaması. *Vergi Dünyası Dergisi*. S. 476, 89-92.

YARGI KARARLARI

- Anayasa Mahkemesi, 15.12.1998 Tarih ve E.1997/34, K.1998/79 Sayılı Karar.
- Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, 24.12.2020 Tarih ve E.2020/291, K.2020/628 Sayılı Karar.
- Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, 13.12.2017 Tarih ve E.2017/548, K.2017/606 Sayılı Karar.
- Danıştay 3. Dairesi, 12.01.1988 Tarih ve E.1987/1155, K.1988/8 Sayılı Karar.
- Danıştay 3. Dairesi, 15.04.2004 Tarih ve E.2003/1918, K.2004/1002 Sayılı Karar.
- Danıştay 3. Dairesi, 12.01.1988 Tarih ve E.1987/1155, K.1988/8 Sayılı Karar.
- Danıştay 3. Dairesi, 07.12.2005 Tarih ve E.2005/1709, K.2005/2663 Sayılı Karar.

Prof. Dr. Ahmet EROL
Nurdan ŞAHİN

Danıştay 4. Dairesi, 14.05.2018 Tarih ve E.2016/4670, K.2018/4492
Sayılı Karar.

Danıştay 4. Dairesi, 18.05.2017 Tarih ve E.2014/4834, K.2017/4605
Sayılı Karar.

Danıştay 9. Dairesi, 16.05.2024 Tarih ve E.2023/4917, K.2024/2755
Sayılı Karar.

Danıştay 12. Dairesi, 10.12.1981 Tarih ve E.1980/194, K.1981/2677
Sayılı Karar.

Bolu Vergi Mahkemesi, 24.10.1996 Tarih ve E.1996/35, K.1996/187
Sayılı Karar.